

Національний
банк України

Оновлення вимог до покриття капіталом кредитного ризику та впровадження коефіцієнта левериджу

ДМРДБ, Київ
27 листопада 2025 р.

Зобов'язання України щодо імплементації норм законодавства ЄС в законодавство України

**Угода
про асоціацію
між Україною та
Європейським Союзом**

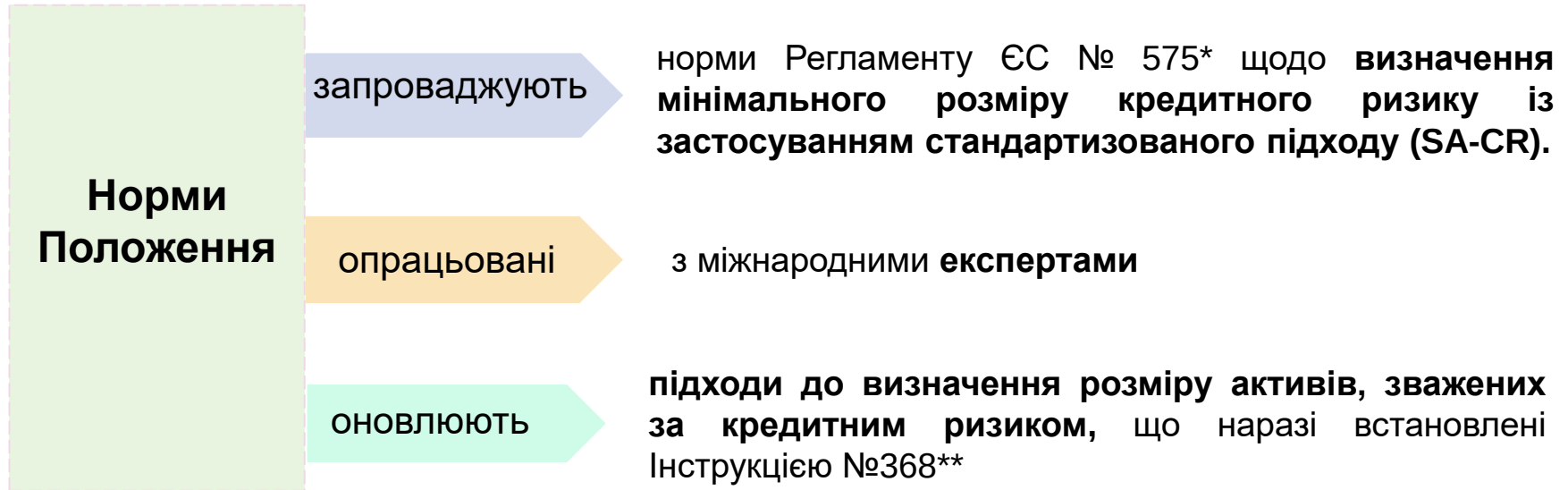

**Меморандум з МВФ
про економічну та фінансову
політику
від 21.03.2025
(р.Г «Фінансовий сектор»)**

Щодо оновлення вимог до покриття капіталом кредитного ризику

Положення про визначення банками України мінімального розміру експозицій, зважених за кредитним ризиком, затверджене постановою Правління НБУ від 03.04.2025 №43

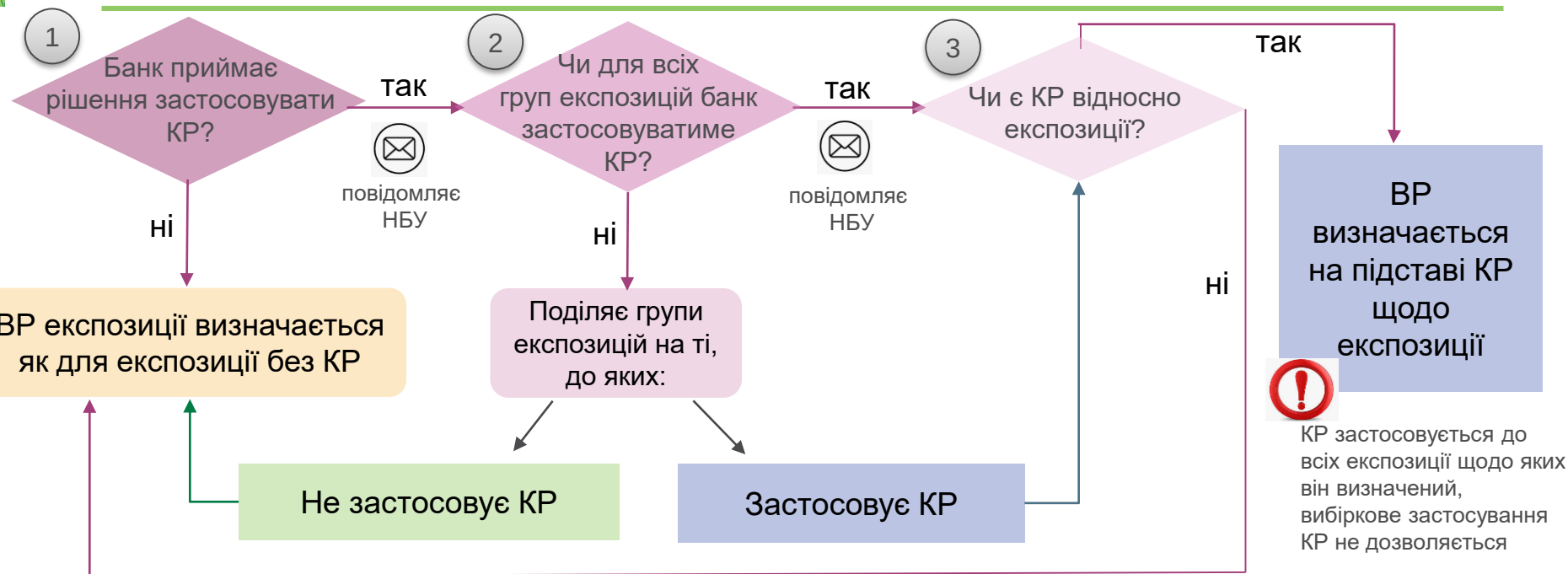
*Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 575/2013 від 26.06.2013 про пруденційні вимоги для кредитних установ та про внесення змін до Регламенту (ЄС) №648/2012

**Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 №368

Мінімальний розмір експозицій, зважених за кредитним ризиком, є однією зі складових розрахунку нормативів достатності капіталу

Порядок застосування банком кредитних рейтингів (КР) для визначення ваг ризику (ВР) експозиції (Перелік І)

КР визначені одним / кількома провідними міжнародними рейтинговими агентствами:

- Standart & Poor`s
- Fitch Ratings
- Moody`s Investors Service

Відносно експозиції застосовуються визначені КР в такій пріоритетності:

1. Довгостроковий КР експозиції.
2. Довгостроковий КР контрагента.
3. Довгостроковий КР іншого інструменту контрагента.

за дотримання умов, встановлених Регламентом ЄС № 575

Ваги ризику для груп експозицій, щодо яких можуть застосовуватися кредитні рейтинги (Перелік І)

Вид контрагента	Вага ризику експозиції	
	із кредитним рейтингом	без кредитного рейтингу*
Центральний уряд* / центральний банк	0%, 20%, 50%, 100%, 150%	100%
Регіональний уряд / орган місцевого самоврядування	20%, 50%, 100%, 150%	100%
Юридична особа публічного права	20%, 50%, 100%, 150%	100%
Багатосторонній банк розвитку	20%, 30%, 50%, 100%, 150%	50%
Банк	20%, 30%, 50%, 100%, 150%	20% (строк до 3-х місяців), 50% (торг. фінансування до 1 р.), 100% (інші)
Суб'єкт господарювання	20%, 50%, 75%, 100%, 150%	100%

* Застосовується, якщо банком прийнято рішення про:

- застосування до групи експозицій кредитних рейтингів, однак вони відносно експозиції відсутні;
- не застосування до групи експозицій кредитних рейтингів.

Ваги ризику для груп експозицій, щодо яких не можуть застосовуватись КР та застосовуються якісні характеристики (Перелік II) (1/2)

Вид експозиції	Якісна характеристика	Вага ризику
Експозиція щодо багатостороннього банку розвитку (ББР)	ББР включений до переліку, що визначений Регламентом №575, у т.ч. ЄБРР, МФК, МБРР. <i>Повний перелік наведено в додатку 1.</i>	0%
Експозиція щодо міжнародної організації	міжнародна організація включена до переліку, що визначений Регламентом №575, у т.ч. МВФ, ЄС. <i>Повний перелік наведено в додатку 2.</i>	0%
Роздрібна експозиція	щодо фізичної особи	100%
	щодо суб'єкта МСП, яка одночасно відповідає встановленим вимогам: 1) експозиція банку та учасників кредитно-інвестиційної підгрупи щодо суб'єкта МСП та пов'язаних з ним контрагентів не перевищує 48 млн грн, що є еквівалентом 1 млн євро; 2) експозиція банку щодо суб'єкта МСП становить не більше 0,2% від загальної суми боргів усіх суб'єктів МСП, щодо яких виконується вимога 1. <u>Довідково:</u> У разі недотримання встановлених вимог - розглядається як експозиція щодо суб'єктів господарювання.	75%
Експозиція, забезпечена житловою нерухомістю	яка одночасно відповідає встановленим вимогам, у т.ч.: ▪ дотримано принципи прийнятності забезпечення, встановлені у Положенні № 351* ▪ відсутні юридичні перешкоди для реалізації нерухомості ▪ сума боргу, що забезпечена житловою нерухомістю, не перевищує 80% ринкової вартості такої нерухомості	45%
	що не відповідає встановленим вимогам	100%

* Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України № 351 від 30.06.2016 (зі змінами)

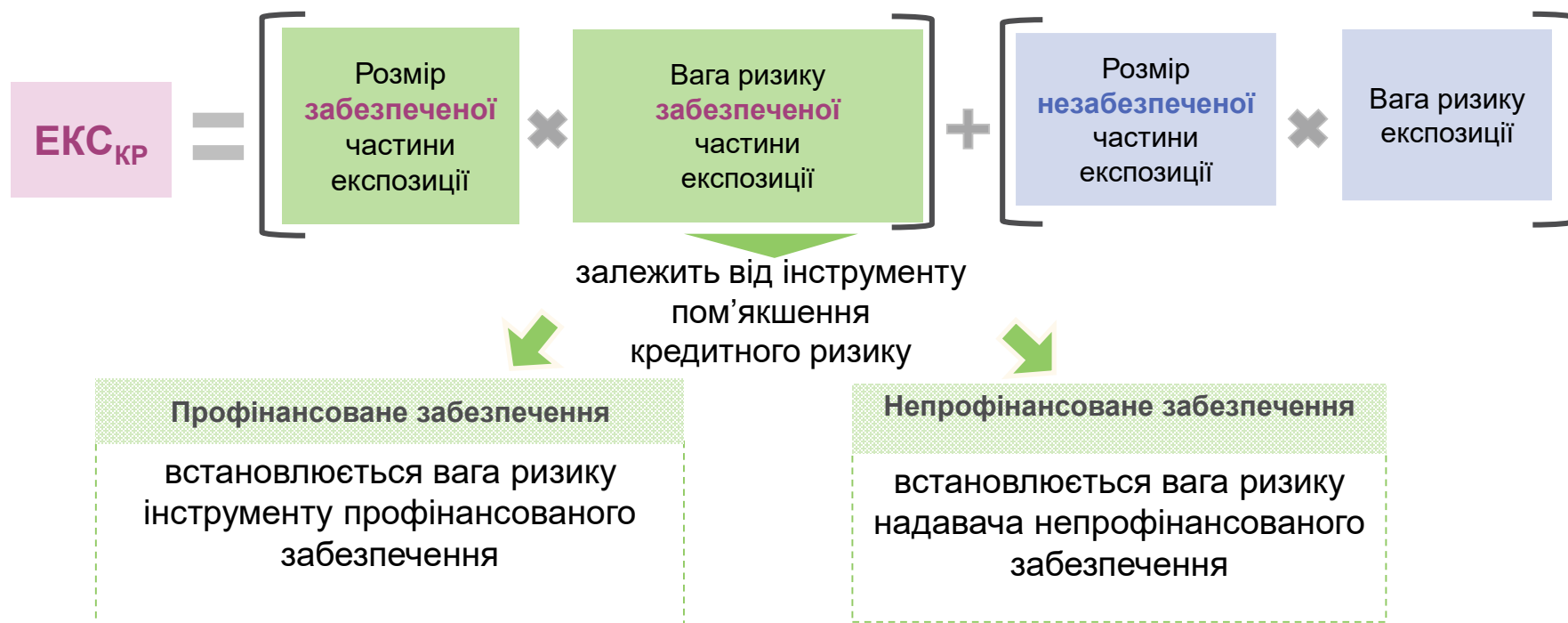
Ваги ризику для груп експозицій, щодо яких не можуть застосовуватись КР та застосовуються якісні характеристики (Перелік II) (2/2)

Вид експозиції	Якісна характеристика	Вага ризику
Дефолтна експозиція (визначається згідно з підходами Положення № 351)	коригування вартості експозиції на розмір очікуваних збитків:	
	▪ є меншим, ніж 20% від суми боргу	150%
	▪ дорівнює або є більшим, ніж 20% від суми боргу	100%
	забезпечена житловою нерухомістю	100%
Інструмент капіталу (акції)	▪ включений до біржового списку фондової біржі	250%
	▪ не включений до біржового списку фондової біржі	1000%
Субординований борг	додаткові характеристики відсутні	150%
Цінні папери інститутів спільного інвестування	додаткові характеристики відсутні	1000%
Експозиція щодо центрального контрагента	за операціями банку – учасника клірингу:	
	▪ в інтересах клієнта без обов'язку банку відшкодовувати клієнту збитки	0%
	▪ інші операції	2%
	за операціями банку – клієнта учасника клірингу:	
	▪ активи та зобов'язання клієнта відокремлені на рівні учасника клірингу / центрального контрагента	2%
	▪ активи та зобов'язання клієнта не відокремлені на рівні учасника клірингу / центрального контрагента	4%
	за внесками до гарантійного фонду центрального контрагента	2%
Інша експозиція	за іншими експозиціями щодо центрального контрагента	розглядається як експозиція щодо банку
	готівка, золото	0%
	готівка, що передана інкасаторській компанії	20%
	необоротні активи (НА) та дебіторська заборгованість щодо НА	100%
	інші активи, що не включені до інших груп	100%

Пом'якшення кредитного ризику (credit risk mitigation - CRM)

Пом'якшення кредитного ризику передбачає застосування до забезпеченої частини експозиції ваги ризику, визначеної для цієї частини, **замість ваги ризику експозиції**.

Розрахунок експозиції, зваженої за кредитним ризиком ($ЕКС_{кр}$), із застосуванням інструментів пом'якшення кредитного ризику

Інструменти профінансованого забезпечення

Профінансоване забезпечення – інструмент пом'якшення кредитного ризику, який передбачає договірне право банку звернути стягнення на отримане забезпечення для подальшої його реалізації або набуття у власність.

Перелік прийнятних інструментів профінансованого забезпечення:

- грошові кошти
- ощадні/депозитні сертифікати
- золото
- майнові права на грошові кошти

NEW

акції, включені до основних індексів

NEW

боргові цінні папери, які мають кращі ВР, ніж експозиція, **та емітовані:**

- ✓ центральним урядом / центральним банком
- ✓ регіональним урядом / органом місцевого самоврядування країн
- ✓ юридичною особою публічного права
- ✓ багатостороннім банком розвитку
- ✓ міжнародною організацією
- ✓ банком / інвестиційною фірмою
- ✓ суб'єктом господарювання

Вимоги до прийнятних інструментів профінансованого забезпечення:

- відповідає критеріям та принципам прийнятного забезпечення, встановленим Положенням № 351
- оцінений за ринковою вартістю
- **відсутня позитивна кореляція між вартістю інструмента пом'якшення кредитного ризику та кредитоспроможністю контрагента**
- емітентом цінного паперу, що є забезпеченням за експозицією, не може бути контрагент або пов'язана з ним особа

NEW

NEW

Інструменти непрофінансованого забезпечення

Непрофінансоване забезпечення – інструмент пом'якшення кредитного ризику, який передбачає договірне зобов'язання третьої сторони сплатити банку визначену суму грошових коштів у разі дефолту контрагента або настання інших подій, визначених правочином

Перелік прийнятних інструментів непрофінансованого забезпечення

- гарантійний інструмент:
 - гарантія
 - акредитив
 - зобов'язання надавача забезпечення сплати банку-кредитору у разі невиконання контрагентом свої зобов'язань (risk-sharing agreement)
- контргарантія

Перелік прийнятних надавачів інструментів непрофінансованого забезпечення

- центральний уряд/центральний банк
- багатосторонній банк розвитку
- банк (крім контргарантій)
- **міжнародна організація;**
- **юридична особа публічного права;**
- **суб'єкт господарювання** (крім контргарантій)
- **центральний контрагент** (крім контргарантій)

Вимоги до прийнятного інструмента непрофінансованого забезпечення:

- гарантійний інструмент має бути прямим – банк має право безпосередньо від надавача забезпечення вимагати виконання зобов'язань
- гарантійний інструмент не містить умов, що надають надавачу забезпечення в односторонньому порядку право:
 - оскаржити, зменшити, припинити дію гарантійного інструмента
 - збільшити вартість гарантійного інструмента внаслідок погіршення кредитоспроможності контрагента
 - не сплатити коштів за гарантійним інструментом у випадку невиконання контрагентом зобов'язань перед банком
 - зменшити строк дії гарантійного інструмента

Поетапне запровадження оновлених вимог до покриття капіталом кредитного ризику

НБУ

Прийняття
Правлінням НБУ
Положення №43

Аналіз тестових
розрахунків банків та
прийняття рішення
щодо перехідних
положень (за потреби)

квітень -
грудень 2025

починаючи з
01.08.2026

Подальше
впровадження норм
CRR III з урахуванням
змін до законодавства
України

квітень 2025

березень –
липень 2026

Розроблення /
доопрацювання
внутрішньобанківських
положень

Здійснення
розрахунків у
тестовому
режимі

Здійснення
розрахунку згідно
з новими
вимогами

Банки

ДОДАТКИ

Перелік багатосторонніх банків розвитку, щодо яких відсутній кредитний ризик згідно з Регламентом № 575

1. The International Bank for Reconstruction and Development
2. The International Finance Corporation
3. The Inter-American Development Bank
4. The Asian Development Bank
5. The African Development Bank
6. The Council of Europe Development Bank
7. The Nordic Investment Bank
8. The Caribbean Development Bank
9. The European Bank for Reconstruction and Development
10. The European Investment Bank
11. The European Investment Fund
12. The Multilateral Investment Guarantee Agency
13. The International Finance Facility for Immunisation
14. The Islamic Development Bank
15. The International Development Association
16. The Asian Infrastructure Investment Bank

Перелік міжнародних організацій, щодо яких відсутній кредитний ризик згідно з Регламентом № 575

1. The European Union and the European Atomic Energy Community
2. The International Monetary Fund
3. The Bank for International Settlements
4. The European Financial Stability Facility
5. The European Stability Mechanism
6. Міжнародна фінансова установа, заснована двома або більше членами ЄС, з метою мобілізації фондування та надання фінансової допомоги на користь своїх членів, які переживають серйозні фінансові проблеми або їм загрожують серйозні фінансові проблеми.

Щодо запровадження коефіцієнта левериджу

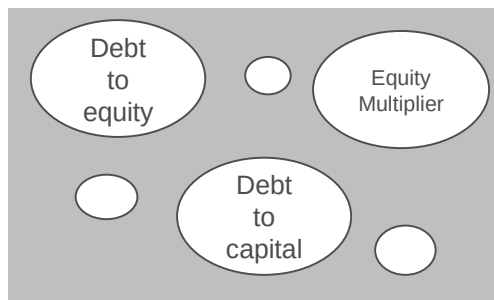
Запровадження коефіцієнта левериджу: Basel III “Остаточне узгодження реформ після кризи”

Уроки фінансової кризи 2007- 2009 рр.:

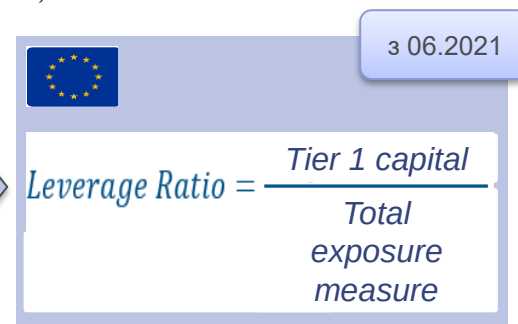
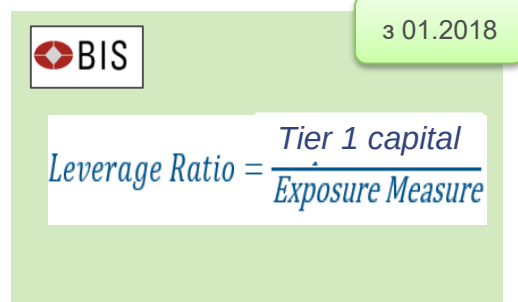
Наслідки:

- банки надмірно накопичували безризикові активи, що зробило їх вразливими до економічних та ринкових умов під час кризи
- банки стрімко зменшували свої активи для покриття збитків / зменшення боргових зобов'язань, що спричинило стрімкий продаж активів та неконтрольоване зниження їх вартості
- збільшились збитки банківської системи в цілому та зменшилась доступність кредитів для реального сектору економіки
- встановлено **вимоги** до банків **розраховувати коефіцієнт левериджу** та дотримуватись його мінімального значення на рівні не менше 3%

Для фінансового менеджменту

Для пруденційних цілей

В Україні вимоги щодо коефіцієнта левериджу запроваджуються поетапно:

1

Постановою Правління НБУ від 19.07.2024 № 89 (зі змінами):

- ❑ **встановлено** порядок розрахунку значення коефіцієнту левериджу

Коефіцієнт левериджу – показник достатності капіталу:

- ✓ посилює вимоги до капіталу;
- ✓ розрахунок здійснюється без зваження активів за ступенем ризику;
- ✓ метою є обмеження надмірного нарощення активів з низьким ступенем ризику (0%-50%)*

- ❑ **встановлено** тестовий порядок розрахунку значення коефіцієнта левериджу:

- ✓ для банків: з 01.04.2025 по 01.09.2025 (на 4 місячні дати та на щоденній основі протягом серпня місяця);
- ✓ для банківських груп: з 01.07.2025 по 01.01.2026 (на 3 квартальні дати).

2

За результатами тестових розрахунків постановою Правління НБУ від 23.06.2025 № 68 унесено зміни до Інструкції № 368** / Положення № 254***:

- ❑ **доповнено** перелік нормативів капіталу банків / банківських груп коефіцієнтом левериджу;
- ❑ **встановлено мінімальне значення** коефіцієнта левериджу для банків / банківських груп **на рівні 3%**, що відповідає Базельським документам та Регламенту ЄС № 575;
- ❑ **встановлено вимоги щодо дотримання** мінімального значення коефіцієнта левериджу:
 - банками з 01.09.2025;
 - банківськими групами з 01.04.2026.

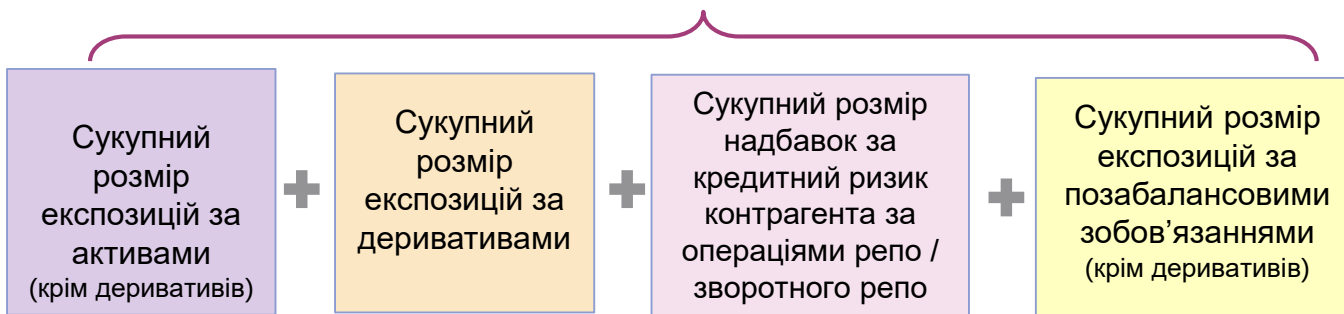
* наприклад: активи центральних органів виконавчої влади, центральних банків, суб'єктів господарювання з кредитним рейтингом інвестиційного класу

** Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 № 368 (зі змінами)

*** Положення про порядок регулювання діяльності банківських груп, затверджене постановою Правління НБУ від 20.06.2012 № 254 (зі змінами)

Розрахунок коефіцієнта левериджу (LR)

$$LR = \frac{\text{Капітал 1 рівня}}{\text{Сукупні активи та позабалансові зобов'язання}} \bullet 100\%$$

Загальні вимоги до розрахунку складових сукупних активів та позабалансових зобов'язань:

- ☐ не допускається зменшення активів / позабалансових зобов'язань на суму отриманої застави / забезпечення (крім випадків, визначених Положенням)
- ☐ не допускається згортання активів / позабалансових зобов'язань із зобов'язаннями (крім випадків, визначених Положенням)

Звітування щодо розрахунку: банками / банківськими групами щоденне / щоквартальне за даними файла 6JX / 6JC (містить 40 показників, для операцій з деривативами застосовуються 2 додаткових довідники)

Розрахунок розміру експозиції за активом

Вимоги:

Активи уключаються до розрахунку за їх **балансовою вартістю**

Допускається згортання активів із зобов'язаннями за рахунками клієнтів, до яких застосовується консолідація грошових коштів (cash pooling) за дотримання встановлених умов (юридично забезпечено право банку щоденно консолідувати залишки коштів на рахунках клієнтів)

Допускається згортання дебіторської та кредиторської заборгованості за операціями репо / зворотного репо за дотримання встановлених умов (юридично забезпечено право банку згортати таку заборгованість у випадку дефолту контрагента)

Активи, які можуть виключатись з розрахунку (пом'якшення вимог):

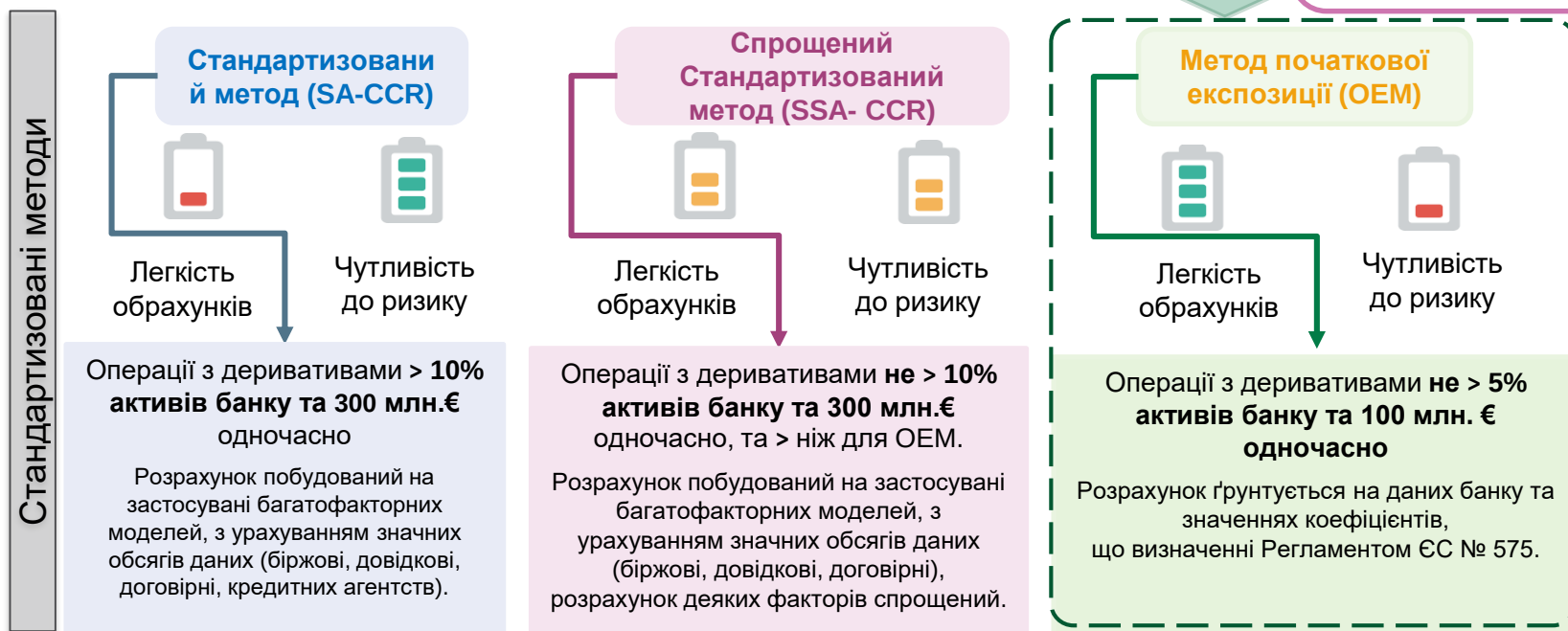
- актив / частина активу, який включений до вирахування з ОК1 та ДК1;
- актив у довірчому управлінні;
- актив за клірингом з центральним контрагентом на користь клієнта;
- актив, пов'язаний з наданням експортних кредитів, повністю забезпечений гарантією / резервним акредитивом КМУ (для активу та забезпечення в нац. валюті) та центрального органу виконавчої влади іншої країни, - якщо до активу за операцією з КМУ та центральним органом виконавчої влади такої країни застосовується вага ризику 0% під час зваження за ступенем кредитного ризику згідно з Інструкцією № 368;
- актив за розрахунками з Центральним депозитарієм цінних паперів

Розрахунок розміру експозиції за деривативами

Запроваджено розрахунок розміру експозицій за деривативами за одним з 3-х стандартизованих методів оцінки кредитного ризику контрагента (Counterparty credit risk), передбачених Регламентом ЄС № 575, а саме найпростішим - **Методом початкової експозиції (Original Exposure Method)**

Застосовуватиметься також для зваження активів за ступенем кредитного ризику згідно з оновленим підходом !!!

До розрахунку розміру експозицій за деривативами включаються активи за деривативами, що обліковуються на балансових та позабалансових рахунках

Розрахунок розміру експозицій за деривативами здійснюється із **застосуванням одного із двох підходів:**

- **на індивідуальній основі** – в розрізі кожного деривативу, якщо дериватив не включений до угоди щодо неттінгу або недотримано встановлені вимоги щодо розрахунку на груповій основі
- **на груповій основі** – за кожною групою деривативів, включених до угоди щодо неттінгу, якщо дотримано встановлені вимоги щодо розрахунку на груповій основі

Розрахунок розміру надбавки за кредитний ризик контрагента за операціями репо / зворотного репо

Надбавка за кредитний ризик контрагента (add-on) розраховується як **позитивна різниця** між справедливою вартістю цінних паперів / коштів, наданих банком, та справедливою вартістю цінних паперів / коштів, отриманих банком за операціями репо / зворотного репо

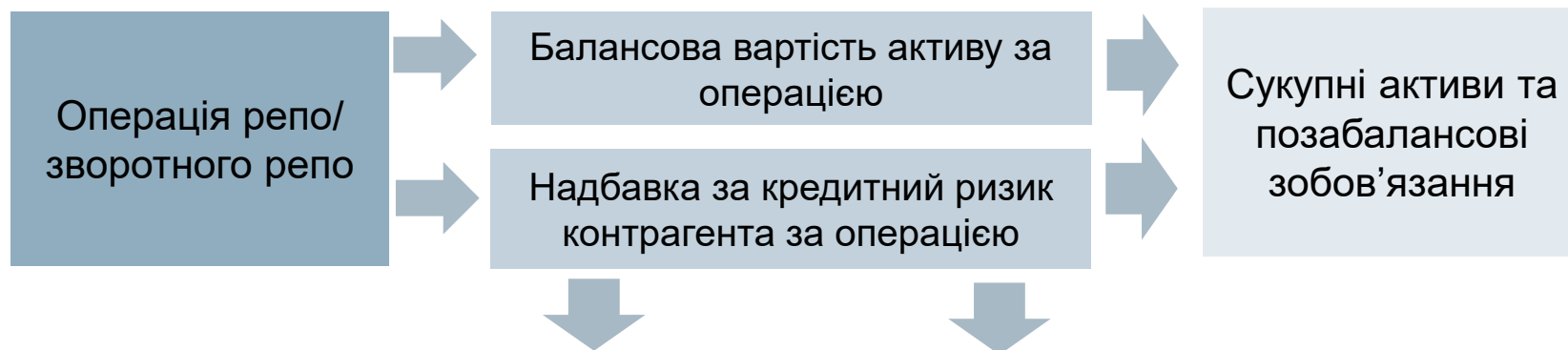
Розрахунок add-on здійснюється із **застосуванням одного із двох підходів**:

- **на індивідуальній основі** – в розрізі кожної операції репо / зворотного репо, якщо операція не включена до угоди щодо нетінгу або не дотримано встановлені вимоги щодо розрахунку на груповій основі
- **на груповій основі** – за кожною групою операцій репо / зворотного репо, включених до угоди щодо нетінгу, якщо дотримано встановлені вимоги щодо розрахунку на груповій основі

Add-on відображає розмір потенційних втрат (збитків) банку за операцією репо / зворотного репо у разі дефолту контрагента, що виникають внаслідок неповернення контрагентом цінних паперів / коштів, наданих банком, у розмірі, що перевищує розмір цінних паперів / коштів, отриманих банком від контрагента

Включення операцій репо/зворотного репо до сукупної суми активів та позабалансових зобов'язань

Індивідуальна основа –
за кожною операцією (операція не належить до угоди щодо неттінгу)

$$E_{i\text{ IND}}^* = \max \{0; E_i - C_i\}$$

Групова основа –
за групою операцій (операція належить до угоди щодо неттінгу)

$$E_{i\text{ ГР}}^* = \max \{0; (\sum_k^l E_k - \sum_k^l C_k)\}$$

Приклади
розрахунку

Операція репо:

справедлива вартість наданого ц.п. (E_i) - 15
отримана готівка (C_i) - 10

Надбавка ($E_{i\text{ IND}}^*$): (15-10) = 5

Операція репо:

справедлива вартість наданого ц.п. (E_k) - 15
отримана готівка (C_k) - 10

Операція зворотного репо:

справедлива вартість отриманого ц.п. (E_k) - 18
надана готівка (СВ над.к) - 16

Надбавка ($E_{i\text{ ГР}}^*$): (15+16) – (10+18) = 3

E_i - справедлива вартість цінних паперів/коштів наданих банком за операцією репо/зворотного репо;
 C_i - справедлива вартість цінних паперів/коштів отриманих банком за операцією репо/зворотного репо

Розрахунок розміру експозиції за позабалансовим зобов'язанням

Фінансове зобов'язання включається до розрахунку із застосуванням коефіцієнта кредитної конверсії (CCF) та зі зменшенням на суму сформованого резерву відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності

Значення CCF визначається згідно з Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженим постановою Правління НБУ від 30.06.2016 № 351 (зі змінами).

До фінансового зобов'язання, щодо якого згідно з Положенням № 351 передбачено застосування значення CCF "0", для цілей розрахунку коефіцієнта левериджу **застосовується значення "0,1"**

Актив у довірчому управлінні включається до розрахунку за балансовою вартістю

Дякую за увагу!

Національний
банк України